

УДК 811.111=161.2

**ДО ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АНГЛІЗМІВ
У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ**

Людмила Приблуда

кандидат філологічних наук, доцент,

Національний університет харчових технологій

ORCID.ORG / 0000-0002-3858-7324

Smoloskyp-5@ukr.net

У науковій праці схарактеризовано специфіку функціонування англійзмів у сучасній українській мові.

Зауважено, що в результаті розвитку зв'язків між державами мова збагачується новими словоформами. Так, вплив на процес проникнення слів іншомовного походження зумовлений активізацією культурно-економічної взаємодії між країнами, народами, двомовність, прагнення до інтернаціоналізації лексичного блоку тієї чи тієї мови, а також інтеграція України до європейської спільноти. Зазначено, що у ХХІ ст. кількість англійзмів у сучасній українській мові стрімко зростає, на що, крім вище наведених чинників, також впливає роль Сполучених Штатів Америки, Великобританії як країн, що мають вагомe значення в перебігу сучасних світових процесів, на їхньому впливі загалом. Підкреслено, що згадані чинники не могли не вплинути на мовний рівень українців.

Зазначено, що поява великої кількості англійзмів зумовлена тим, що з'явилися нові поняття, предмети, дії, процеси тощо, які потребували відповідних назв. Виявлено, що причинами запозичення іншомовних компонентів також є відсутність у сучасній українській мові точного слова для найменування того чи того поняття, стисле найменування, суб'єктивне сприйняття іншомовного слова як модного, а також те, що англійзми дають змогу більш точно, лаконічно окреслити значення слова.

З'ясовано поняття «англізм», наведено та окреслено синонімічні терміни, що використовуються на позначення цього поняття, зокрема «англомова лексема» або «англомовне запозичення». Окреслено різновиди адаптації слів іншомовного походження до мови-реципієнта: фонетична, графічна, морфологічна, семантична.

Схарактеризовано особливості відтворення аглізмів у сучасній українській, зокрема через латиницю, транслітерацію, транскрибування англомовних одиниць, у яких фонетичне звучання відтворене за допомогою графічної системи мови-реципієнта.

Зауважено, що запозичення англійських слів, їхнє вживання має бути вмотивованим. До використання запозичень, зокрема й англійських, потрібно звертатися тоді, коли в українській мові немає відповідника з таким самим значенням, щоб зберегти самобутність української мови, її колорит, автентичність.

Ключові слова: запозичення, слова іншомовного походження, англійські, українська мова, сучасна українська мова.

TO THE PROBLEM OF THE FUNCTIONING OF ENGLISH LANGUAGES IN MODERN UKRAINIAN LANGUAGE: THEORETICAL ASPECT

Liudmyla Prybluda

candidate of philological sciences, associate professor,

National University of Food Technologies

ORCID.ORG / 0000-0002-3858-7324

Smoloskyp-5@ukr.net

The scientific work characterizes the specifics of the functioning of anglicisms in the modern Ukrainian language.

It is noted that as a result of the development of relations between states, the language is enriched with new word forms. Thus, the influence on the process of penetration of words of foreign origin is due to the activation of cultural and economic

interaction between countries and peoples, bilingualism, the desire to internationalize the lexical block of a particular language, as well as the integration of Ukraine into the European community. It is noted that in the 21st century the number of anglicisms in the modern Ukrainian language is growing rapidly, which, in addition to the above factors, is also influenced by the role of the United States of America and Great Britain as countries that are of great importance in the course of modern world processes and their influence in general. It is emphasized that the mentioned factors could not but affect the language level of Ukrainians.

It is noted that the appearance of a large number of anglicisms is due to the fact that new concepts, objects, actions, processes, etc. appeared that needed appropriate names. It was revealed that the reasons for borrowing foreign language components are also the lack of a precise word in the modern Ukrainian language to name this or that concept, abbreviated names, subjective perception of a foreign word as fashionable, as well as the fact that anglicisms make it possible to outline the meaning of a word more precisely and succinctly.

The concept of «anglicism» is clarified, synonymous terms used to denote this concept are given and outlined, in particular, «English lexeme» or «English borrowing». Types of adaptation of words of foreign origin to the recipient language are outlined: phonetic, graphic, morphological, semantic.

The peculiarities of reproduction of anglicisms in modern Ukrainian are characterized, in particular through the Latin alphabet, transliteration, transcription of English-language units, in which the phonetic sound is reproduced using the graphic system of the recipient language.

It is noted that the borrowing of anglicisms and their use must be motivated. The use of borrowings, in particular anglicisms, should be used when there is no equivalent in the Ukrainian language with the same meaning, in order to preserve the originality of the Ukrainian language, its color, authenticity.

Key words: borrowings, words of foreign origin, anglicisms, Ukrainian language, modern Ukrainian language.

Вступ. Українська мова – живий організм, що постійно змінюється. Зміни в мові абсолютно природні: щось відмирає, а щось зароджується знову. Тісні зв'язки між державами, народами й культурами приводять до того, що мова збагачується все новими й новими словами. Цьому сприяє розвиток науки, глобальна інформатизація, досягнення у сфері ІТ, тенденцій моди, цікавість молодого покоління до спорту та іноземних культур. Отже, в українську мову проникають нові слова – запозичення (Савіна, Ласкава, 2023: 60). Проблема проникнення англійзмів в українську мову, їх функціонування викликає дедалі більшу зацікавленість мовознавців. Так, роль впливу запозичених компонентів на українську мову досліджували О. Дрейчук, З. Заремблук, І. Зозуля, О. Ільченко, К. Павелків, А. Стадній. М. Писаренко, П. Поліщук працювали над дослідженням сфер проникнення англійзмів до української мови. Л. Прийма окреслювала граматичне освоєння англійзмів у сучасній українській мові, їхнє поширення досліджували О. Дмитренко, О. Дьолог С. Кохан. Ю. Ласкава, Ю. Савіна працювали над проблемою функціонування англійзмів у професійному мовленні. Тож питання впливу англійзмів на сучасну українську мову, аналіз сфер їхнього проникнення до неї, вмотивованість уживання є як ніколи актуальним. Дослідження зазначених аспектів є метою пропонованої праці.

Матеріали і методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та розв'язання визначених завдань використано описовий та зіставні методи, які дадуть змогу описати функціонування англійзмів у сучасній українській мові та виявити їхні диференційні ознаки.

Результати обговорення. В українській мові запозичення, зокрема англійми, великої популярності набули в 90-х рр. ХХ ст. Ю. Заремблук зауважує, що такий значний вплив зумовлений низкою чинників, як-от: розвиток та пожвавлення економічних і культурних зв'язків; авторитет країн Західної Європи; популяризація тенденції інтерналізації лексичного фонду; двомовність; потреба збільшити кількість експресивних засобів; включення України в міжнародні суспільні процеси (Заремблук, 2016). Схожої думки додержуються М. Писаренко та П. Поліщук. Науковці підкреслюють, що кількість англійзмів у

складі української лексики сьогодні зростає дуже швидко, що зумовлено політичним та соціально-економічним чинниками, провідною роллю спочатку Великобританії, а потім Сполучених Штатів Америки на міжнародній арені після Другої світової війни. У наші дні англійська мова є засобом міжнародного спілкування, а передусім – мовою провідних засобів масової інформації: великих радіо- та телекомпаній, світової мережі Internet, багатьох газет та журналів. Тому не можна ігнорувати її вплив на інші національні мови. Курс на інтеграцію України до Європейського Союзу, процес глобалізації, перебудова економіки, орієнтація на країни Заходу спричинили тісну культурну, політичну та соціально-економічну взаємодію українського народу з народами світу, яка не могла не відбитися на мовному рівні (Писаренко, Поліщук, 2019). На думку К. Павелків, головними причинами входження англіцизмів у систему української мови є відсутність в останній відповідних слів для позначення нових понять, предметів, дій та процесів, які сформувалися і отримали назву в англійській мові (Павелків, 2023: 126).

Англізми – це слова чи мовні звороти будь-якої мови, запозичені з англійської, або створені за їх прикладом слова чи словосполучення (Стадній, Зозуля, 2022). У широкому значенні *англізм* розуміють як дещо лінгвістичне, тому вихідним вважається не мова, а національні, етнічні особливості того чи іншого мовного арсеналу. На цій підставі в групу англізмів можна включити слова із різних видів англійської мови (американської, австралійської, індійської тощо). У вузькому розумінні термін *англізм* – це поняття виключно англійської лексики (Савіна, Ласкава, 2023: 61–62). В українській мовознавчій термінології як синоніми часто використовуються терміни «англомовна лексема» або «англомовне запозичення» (Павелків, 2023: 126). Англіцизми переважно усвідомлюються мовцями як чужорідний елемент і зберігають ознаки свого походження, зокрема фонетичні (*джем, імідж*), словотвірні (*смокінг, маркетинг*), семантичні (*яструби* – політики, прихильники жорстокого агресивного курсу у різних країнах) (Писаренко, Поліщук, 2019).

У мовознавстві загальноприйнято виокремлювати «чотири види адаптації чужомовних слів до мови-реципієнта: фонетична – пристосування слова до звукової системи й наголосу, графічна – написання відповідно до орфографічних норм, морфологічна – відповідність граматичним правилам, семантична – пристосування до лексичної системи української мови» (Стадній, Зозуля, 2022).

Л. Прийма в контексті ходу освоєння лексичних запозичень виокремлює «початковий та поглиблений етапи, а також етап повного освоєння, кожному з яких відповідає певний ступінь адаптації: низький, середній та найвищий. Структуруючи кожен з етапів, виділено ознаки, характерні для всіх рівнів мови-реципієнта – 1) фонетичного; 2) лексико-семантичного; 3) морфологічного, зокрема й словотвірного; 4) семантичного; 5) комунікативного» (Прийма, 2020: 73). Дослідниця зауважує, що процес запозичення іншомовної лексики супроводжується її адаптацією на фонетичному, графічному, граматичному, лексичному та стилістичному рівнях мови. Характер граматичної адаптації залежить від відповідності формальної структури запозиченого слова морфологічним моделям мови-реципієнта (Прийма, 2020: 77).

Англізми стрімко проникають фактично в усі сфери суспільного життя, що дає змогу виокремити тематичні групи їхнього функціонування у мові. Так, значна частина такої запозиченої лексики належить спорту, напр.: *аут, бокс, волейбол, гол, нокаут, раунд, спаринг, спорт, теніс, трек*; комп'ютерним технологіям, напр.: *байт, біт, браузер, веб-сторінка*; моді, напр.: *джерсер, піджак, піжама, плед, плюш, топ, тренд, френч*; культурі, напр.: *вестерн, гумор, джаз, постер, прайм-тайм, трек, фан-клуб* та ін.

Савіна Ю. О., Ласкава Ю. В. зауважують, що «ці запозичення обумовлені як історичними причинами (розширення торгівельних й економічних зав'язків між англomовними країнами, адже надто значна вага цих країн у світовій економіці й політиці; розробка інноваційних й комп'ютерних технологій; поява глобальної мережі Інтернет), так і потребами самої мови» (Савіна, Ласкава, 2023: 61). Дослідниці окреслюють такі причини появи англійських запозичень в українській мові:

– необхідність дати найменування новим предметам, поняттям і явищам, наприклад, слова «ноутбук, організер, сканер»;

– відсутність в українській мові більш точного слова (за оцінками лінгвістів близько 15% новітніх англіцизмів з'явилося саме через відсутність номінативної одиниці, яка б передавала повний зміст в українській мові, наприклад, «спонсор, спреї, дайджест, віртуальний»;

– більш стисле порівняно з рідною мовою найменування, виключення описових зворотів (*термопот* – термос і чайник в одному, *пілінгкрем* – крем, що прибирає верхній шар шкіри);

– суб'єктивне сприйняття іншомовного слова як більш модного, звучного (*презентація* замість *представлення*, *ексклюзивний* замість *виключний*);

– більш точне й лаконічне значення слова (*сендвіч* – гамбургер, фішбургер, чизбургер, чикенбургер; *кіллер* – професійний вбивця, вбивця-найманець; *плеєр* і *програвач* – не є еквівалентними за своєю семантикою) (Савіна, Ласкава, 2023: 61).

А. Стадній, І. Зозуля зазначають, що англомовні запозичення відтворюються в сучасній українській мові по-різному:

«1) латиницею – на першому етапі в текстах відтворюють оригінальну назву графічною системою мови-першоджерела відповідно до орфографічних правил англійської: *USB, skill, meeting, skype, nice, lol, cool, what, sure*;

2) транслітеровані (відбиття графічної форми його прототипу в мові-джерелі, часто використовують для власних назв) англіцизми механічно відтворюють українською графікою – кирилицею, нехтуючи звуковою точністю адаптованого слова, крім того, відбувається лексико-семантична адаптація слова: *android* – андроїд, *bag* – баг, *benefit* – бенефіт, *development* – девелопмент, *developer* – девелопер, *content* – контент, *level* – левел, *link* – лінк, *spat* – спам;

3) транскрибовані англомовні одиниці, у яких фонетичне звучання відтворене за допомогою графічної системи мови-реципієнта: *лайк, коучсерфінг, репостити, імейл*» (Стадній, Зозуля, 2022).

У ході аналізу запозичених слів у мові прийнято вважати, що порівняно з іншими частинами мови найчастіше запозичуються іменники. Це пов'язано з тим, що нові поняття, проникаючи в повсякденне життя, часто не встигають отримати нову назву на національній основі, а використовуються з уже наявною (англійською) (Дьолог, 2020: 47).

На думку О. Дьолог «уживання чужомовної лексики в українській мові завжди потребує певної адаптації до власних мовних законів. Численні англіцизми, що зараз уживаються в нашому усному та писемному мовленні, проходять певні етапи адаптації. Сьогодні в усній та писемній українській мовній практиці (зокрема, у мові засобів масової інформації та реклами) все активніше використовуються гібридні композити, перша основа яких становить іншомовну лексему в неадаптованій формі, часто навіть в іншомовній графіці. Це різновид вкраплень, тобто уживання в тексті з певною змістовою або стилістичною метою слів у звуковій та графічній формі мови-джерела» (Дьолог, 2020: 46).

О. Зубарев наголошує на тому, що процес запозичення іншомовних слів неоднозначно впливає на розвиток нашої мови. З одного боку, відбувається її збагачення, але, з іншого – витісняються власні елементи, що замінюються на слова з подібним значенням. Це негативно впливає на стан національної мови і на збереження самобутності українського народу (Зубарев, 2008). Т. Шинкар, Т. Левченко, Т. Чубань підкреслюють: «Англійська мова є не тільки офіційною мовою більш ніж у 50 країнах світу, а й мовою міжнародного бізнесу, електроніки, комп'ютерних розробок, однією з офіційних мов різних міжнародних організацій (наприклад, ООН, НАТО, ЮНЕСКО). Тому природно, що кількість запозичень з англійської в інших мовах постійно зростає. Звідси виникає запитання про доцільність вживання таких слів. Звісно, наявність запозичень у мові, їхнє вживання та фіксація в словниках може розцінюватися позитивно тільки в тому випадку, якщо вони збагачують мову, сприяють її розвитку. Використання англізмів можна виправдати й у разі їхньої необхідності та неможливості заміни відповідними словами мови, яка їх запозичує. Незважаючи на окреслені проблеми, збільшення кількості

запозичень, переважно англiзмiв, як в українській мові, так і в європейських, має швидше негативний характер. Мова постійно поповнюється різними запозиченнями, які проникають у лексикон громадян через телебачення, пресу, соціальні мережі, Інтернет-сайти тому і сприймається переважно негативно» (Шинкар, Леченко, Чубань, 2022: 68).

Савіна Ю. О., Ласкава Ю. В. зауважують, що «лінгвісти поділяють запозичення на виправдані й невиправдані. Невиправданим запозиченням вважається слово, яке вводиться в мову з іноземної як синонім для визначення того чи того поняття, при цьому українські слова, що визначають це поняття, уже є в наявності. Однак у сучасній професійній сфері побутує численна кількість прикладів саме невиправданого запозичення: заміна слів «прогноз» на «форкастинг», «дзвоник» на «кол», «зустріч» на «мітинг». Часте вживання подібних запозичень у діловому середовищі призводить до їх розповсюдження і закріплення в загальній лексиці. З часом усі звикли до таких англiцизмiв, як *спікер, релокація, рітейл, промоушен*, що стали двійниками слів *голова, переміщення, роздріб, просування*» (Савіна, Ласкава, 2023: 62).

О. Дьолог зазначає, що досліджуючи проблему використання іноземних елементів, часто можна побачити приклади бездумного та невмотивованого використання англійських найменувань навіть у тих випадках, коли легко можна знайти прості і точні українські відповідники, наприклад: *кеш* (укр. готівка), *сервіс* (укр. обслуговування), *прайм-тайм* (укр. найкращий час), *тінейджер* (укр. підліток), *бартер* (укр. товарообмін), *пресинг* (укр. тиск), *екшн* (укр. дія), *сейл* (укр. розпродаж) тощо (Дьолог, 2020: 45).

Дослідниця зауважує: «Щоденне постійне теле- та радіомовлення пропонує рекламу численних іноземних товарів, часто таких, для позначення яких в українській мові немає відповідників. У мові відбувається безпосереднє запозичення з іноземної (англійської) мови. При цьому слід відзначити, що реклама має на меті залучення уваги україномовних покупців, тому часто під англійською назвою маскуються звичайні поняття, які мають водночас і українські найменування, наприклад: *дайджест* (укр. огляд), *спрей*

(укр. розбрискувач), *фріс-тайл* (укр. вільний стиль), *ньюзреліз* (укр. випуск новин), *кілер* (укр. убивця-найманець), *паркінг* (укр. стоянка), *постер* (укр. об'ява), *дайвінг* (укр. пірнання), *ліфтинг* (укр. підтяжка), *флаєр* (укр. листівка), *дистриб'ютор* (укр. розповсюджувач), *арттерапія* (укр. лікування мистецтвом), *бебі-бум* (укр. сплеск народжуваності), *фастфуд* (укр. швидка їжа), консумація (укр. споживання), *консумент* (укр. споживач), *дефростер* (укр. розморожувач), *сек'юриті* (укр. охорона, охоронець), *секонд-хенд* (укр. поношені речі), *фрізер* (укр. морозильник), *дисконт* (укр. знижка), *лізинг* (укр. оренда), *файл* (укр. папка) тощо» (Дьолог, 2020: 46). Мовленнєва практика останніх років свідчить, що сьогодні часто стали запозичуватися й службові частини мови. Українська мова має цілу низку вигуків, що презентують найрізноманітніші емоції. Але англійські *о'кей!*, *вау!*, *супер!*, *унс!*, *соррі!*, *пліз!* стали дуже популярними і модними в повсякденному українському мовленні (Дьолог, 2020: 47).

Активне вживання англіцизмів в українському офіційному і повсякденному мовленні є однією з рис сучасної мовної моди. Отже, за умови збереження комунікативності і функціонально-стилістичних обмежень запозичення стає одним із джерел поповнення сучасного словника української мови. Певний арсенал запозичених одиниць поступово стає частиною загальноновживаної лексики. При цьому адаптація неологізмів відбувається переважно через мовлення реклами і засобів масової інформації, оскільки реклама і ЗМІ сьогодні є надзвичайно поширеними та мають певний вплив на населення (Дьолог, 2020: 47).

Висновки. Отже, вплив англізмів на сучасну українську мову є наслідком світової глобалізації та реалізує адаптацію тієї чи тієї мови до нових реалій навколишньої дійсності. Зважаючи на те, що будь-яка мова не є замкненою системою і не може функціонувати ізольовано, слова іншомовного походження, зокрема англізми, до неї будуть потрапляти та проникати в різні терміносистеми тощо. Проте вживання англізмів як і будь-яких інших іншомовних елементів має

бути вмотивованим. Для збереження самобутності мови до них слід звертатися в тих випадках, коли в ній немає відповідника з таким самим значенням.

Література

1. Савіна Ю. О., Ласкава Ю. В. Функціонування англіцизмів у професійному мовленні. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Журналістика. 2023. Том 34 (73). № 3. С. 60–65.

2. Заремблук З. Ю. Англіцизми в українській мові. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2016_1/59.pdf (дата звернення: 25.03.2024).

3. Писаренко М.О., Поліщук П.О. Сфери проникнення англіцизмів в українську мову. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/27768/7869.pdf?sequence=3&isAllowed=y> (дата звернення: 25.03.2024).

4. Павелків К. Вплив англіцизмів на сучасну українську мову: сфери проникнення. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 63. Том 2. С. 125–130.

5. Стадній А. С., Зозуля І. Є. Неоангліцизми в сучасній українській літературній мові. URL: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.22.2.5> (дата звернення: 18.05.2023).

6. Прийма Л. Граматичне освоєння англіцизмів у сучасній українській мові. *Лінгвістичні студії : зб. наук. пр.* Вип. 40. Т. 2 .Вінниця : ДонНУ ім. Василя Стуса, 2020. С. 71–80.

7. Дьолог О. С. Лексичні англіцизми як особливість сучасної мовної моди. *Закарпатські філологічні студії*. 2020. Вип. 13. Том. 3. С. 43–47.

8. Зубарев О. Статус англійських запозичень у лексичній системі української мови. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/153587732.pdf> (дата звернення: 25.03.2024).

9. Шинкар Т. С., Левченко Т. М., Чубань Т. В. Функціонування англіцизмів у мові сучасних українських масмедіа: лінгвоекотологічний аспект. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 25. Том 1. С. 76–89.